

Revista Crítica Penal y Poder

2020, nº 21

Junio-Julio (pp. 1-9)

Observatorio del Sistema Penal y los Derechos Humanos

Universidad de Barcelona

Roberto Bergalli, pensador crítico con el sistema penal

Iñaki Rivera Beiras

Héctor Silveira

Universidad de Barcelona

(El País, 6 de mayo de 2020)

*Fue maestro de varias
generaciones de estudiantes e
investigadores interesados
por la sociología jurídica de
España y Latinoamérica*

Roberto Bergalli, fallecido anteayer [4 de mayo de 2020] en Barcelona a los 84 años, nació el 23 de enero de 1936 en Buenos Aires. Durante sus estudios de derecho, toma estrecho contacto con el célebre jurista republicano español Luis Jiménez de Asúa, exiliado en Argentina. Se licencia en 1963 y presenta sus primeras investigaciones, que trascendían ya entonces los límites de las ciencias penales, en el Centro de Estudios José Ingenieros y en el Instituto Italiano di Cultura. Entre 1966 y 1970, continúa su formación en Gran Bretaña e Italia, donde vive los importantes acontecimientos culturales de la época, como los encierros universitarios del 68.

De vuelta en Argentina, presenta su tesis doctoral en 1971 y vive los trascendentales años tras el final del período dictatorial, impulsando, desde el cargo que ocupa en la judicatura, la clausura del *Camarón* (como se conocía al tribunal de excepción para el enjuiciamiento y encarcelamiento de la disidencia política).

Entre 1973 y 1975, gracias a una beca de la prestigiosa fundación Alexander von Humboldt, trabajó con destacados juristas como Hilde Kauffman en Alemania, Giuliano Vassalli en Italia y Marino Barbero Santos en España. Ya en Argentina, un mes después del golpe de Estado de la Junta Militar Videla, Massera y Agosti del 24 de marzo de 1976, es secuestrado en su domicilio por un comando militar.

Durante un año, permaneció privado de libertad en unas condiciones aterradoras, para ser liberado en abril de 1977 tras una amplia campaña internacional. Recuperada su libertad, Bergalli vuelve a Alemania, exiliado junto con su familia, y gracias de nuevo a la fundación Alexander von Humboldt prosigue sus investigaciones en el Kriminologische Forschungsstelle de la Universidad de Colonia hasta 1978.

Después de la elaboración de su segunda tesis doctoral (*¿Readaptación social por medio de la ejecución penal?*), dirigida por Enrique Gimbernat y presentada en junio de 1978 en la Universidad de Salamanca ante un tribunal presidido por Barbero Santos, a partir de 1980 se instala como profesor en el Instituto de Criminología de la Universidad de Barcelona.

Publica, junto con Bustos y Miralles, *El pensamiento criminológico. Un análisis crítico* y edita, también con Bustos, la revista *Poder y Control. Revista hispano-latinoamericana de disciplinas sobre el control social*.

Desde entonces promueve en España, Europa y América Latina los trabajos de pensadores críticos con el sistema penal, como Baratta, Jock Young, Pavarini, Melossi, Hulsman, Scheerer, Zaffaroni y otros. Con ellos impulsó, a partir del año 1984, el Common Study Programme on Criminal Justice and Critical Criminology entre universidades de España Italia, Holanda, Alemania, Grecia, Bélgica y Gran Bretaña.

Entre 1993 y 1995, fue director del Instituto Internacional de Sociología Jurídica de Oñati (Gipuzkoa). Tras su regreso a la Universidad de Barcelona, participa con nosotros en la creación del Observatorio del Sistema Penal y los Derechos Humanos (OSPDH) y preside su comité internacional.

Roberto Bergalli, con su intensa dedicación personal y sus numerosas publicaciones, fue un maestro de varias generaciones de estudiantes e investigadores interesados por el pensamiento crítico y la sociología jurídica de Cataluña, España y América Latina.

Aprendimos de él que no resulta posible entender el derecho sin tener presente las transformaciones económicas, culturales y políticas de las sociedades en las que actúa como poder punitivo. Todo ello sin olvidar su papel como instancia reproductora de la hegemonía del capital y de todas las injusticias que éste provoca.

Su proyección intelectual, obra, voluntad inagotable, ejemplo ético y afán de justicia configuran los ejes de la formación de una auténtica escuela de pensamiento que ya forma parte de nosotros y que se proyecta en “sus dos almas”, América Latina y Europa, que esperamos poder seguir alimentando.

Roberto Bergalli
The creation of a School of Critical Criminology once in exile¹

Iñaki Rivera Beiras
Héctor Silveira
Universidad de Barcelona

(El País, May 6, 2020)

Bergalli was born on January 23rd, 1936, in Buenos Aires. While studying Law, he came into close contact with the well-known Spanish Republican Luis Jiménez de Asúa (who was in exile in Argentina). He finished his degree in 1963, and presented his first research papers, which already went beyond the limits of penal sciences, in the *Centro de Estudios José Ingenieros* and the *Istituto Italiano di Cultura*. Between 1966 and 1969, he continued his academic studies in Great Britain and Italy, where he lived through, and personally experienced, the important cultural events and movements of the time, such as the 1968 student uprisings and occupation of universities. Once he had returned to Argentina, he defended his doctoral thesis (1971). He experienced the eventful years after the end of the dictatorship, instigating, from his position in the judiciary, the closure of the *Camarón* (a special court that had been set up some time before for the prosecution and imprisonment of political dissidents).

Between 1973 and 1975, thanks to a German grant - *Stipendium de la Alexander von Humboldt Stiftung* - he came into contact with prominent professors such as Hilde Kauffman in Germany, Giuliano Vassalli in Italy and Marino Barbero Santos in Spain. Once he was back in Argentina, a month after the coup d'état by the Military Junta of Videla, Massera and Agosti on March 24th 1976, he was kidnapped from his house by a military command.

¹ Traducción de Serena Barkham, realizada a partir de la primera versión enviada a El País.

For over a year, he was deprived of his freedom (i.e. disappeared and incarcerated). He endured terrifying and horrendous conditions, until he was liberated in April 1977 as the result of a widespread international campaign for his release. Once freed, Bergalli returned to Germany thanks to, once again, the support of the *Alexander von Humboldt Stiftung*. Having met up with his family, he continued his research and work at the *Kriminologische Forschungsstelle*, at the University of Köln, until 1978.

After preparing a second doctoral thesis (15-VI-1978) at the University of Salamanca in Spain, with Enrique Gimbernat as his advisor, and defending it before a doctoral panel presided by Marino Barbero Santos, he worked as a professor at the Institute of Criminology at the University of Barcelona, where he settled as of 1980. Together with Bustos and Miralles, he published the book “*El pensamiento criminológico. Un análisis crítico*” and he edited, also with Bustos, the journal *Poder y Control. Revista hispano-latinoamericana de disciplinas sobre el control social*. From that moment on, he dedicated his time to disseminating, throughout Spain, Europe and Latin America, the work of Baratta, Jock Young, Pavarini, Melossi, Hulsman, Scheerer, Zaffaroni, all of whom were critical researchers of the penal system. With them, as of 1984, he promoted the *Common Study Programme on Criminal Justice and Critical Criminology* in universities in Spain, Italy, Holland, Germany, Greece, Belgium and Great Britain. Between 1993 and 1995, he was the Scientific Director of the International Institute for the Sociology of Law in Oñati (Euskadi/Basque Country). After returning to the University of Barcelona, he was involved with us in the creation of The Observatory of the Penal System and Human Rights (OSPDH), presiding over its International Committee.

Roberto Bergalli was the professor and mentor of various generations of students and researchers interested in critical thinking and the sociology of law in Catalonia, Spain, and Latin America. We learnt from him that it is not possible to understand Law without taking into account and keeping in mind the economic, cultural and political transformations in our society, a society in which Law acts as a punitive power. He stressed that we must not forget the

role Law has as a key player in the dominance of capital and all the injustices that the latter causes. But Bergalli was also a great friend and colleague to so many of us. His intellectual eminence, his work and books, his immeasurable determination, his ethical and moral example, and his quest for justice, have laid the foundations of an authentic *School* of thought which already forms part of us and which has spread across “his two souls” (Latin America and Europe), and which we hope to continue disseminate and sustain.

Roberto Bergalli
Ένας κριτικός στοχαστής του ποινικού συστήματος²

Iñaki Rivera Beiras
Héctor Silveira³
Universidad de Barcelona
(Η Χώρα, 6 Μαΐου 2020)

Ο Roberto Bergalli που απεβίωσε στις 4 Μαΐου στη Βαρκελώνη σε ηλικία 84 ετών, γεννήθηκε στις 23 Ιανουαρίου 1936 στο Buenos Aires.

Κατά τη διάρκεια των νομικών σπουδών του, συνδέεται στενά με τον γνωστό ισπανό δημοκράτη νομικό Luis Jiménez de Asúa, ο οποίος βρισκόταν εξόριστος στην Αργεντινή. Αποφοιτεί το 1963 και παρουσιάζει τις πρώτες έρευνες του, που ήδη υπερέβαιναν τα τότε όρια της ποινικής επιστήμης, στο Κέντρο Μελετών José Ingenieros και στο Ιταλικό Ινστιτούτο Πολιτισμού (Istituto Italiano di Cultura). Μεταξύ του 1966 και του 1970, συνεχίζει τις σπουδές του στη Μεγάλη Βρετανία και την Ιταλία, όπου και θα ζήσει τα σημαντικά πολιτισμικά συμβάντα της εποχής, όπως οι καταλήψεις στα Πανεπιστήμια το Μάιο του '68.

Επιστρέφοντας στην Αργεντινή, υποστηρίζει το 1971 τη διδακτορική του διατριβή και ζει τα κρίσιμα χρόνια της περιόδου της δικτατορίας⁴ προωθώντας, από τη θέση που κατείχε ως νομικός, το κλείσιμο του “el Camaron” (όπως λεγόταν το Ειδικό Δικαστήριο για τη δίωξη και φυλάκιση των πολιτικά αντιφρονούντων).

² Traducción de Markela Sitara. Μετάφραση κειμένου στην μνήμη του καθηγητή Roberto Bergalli που δημοσιεύθηκε στην ισπανική εφημερίδα EL PAIS, την 6^η Μαΐου 2020.

³ Ο Iñaki Rivera Beiras και ο Héctor Silveira είναι καθηγητές του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης

⁴ Αναφορά στη δικτατορία του Agustín Lanusse (1971-1973)

Μεταξύ 1973 και 1975, χάρη σε μία υποτροφία του έγκριτου Ιδρύματος Alexander von Humboldt, συνεργάστηκε με εξέχοντες νομικούς όπως ο Hilde Kaufmann στη Γερμανία, ο Giuliano Vassalli στην Ιταλία και ο Marino Barbero Santos στην Ισπανία. Πίσω στην Αργεντινή, ένα μήνα μετά το Πραξικόπημα της 24ης Μαρτίου 1976 από την στρατιωτική χούντα των Videla, Massera και Agosti, απήχθη στο σπίτι του από ομάδα στρατιωτικών.

Για ένα χρόνο παρέμεινε κρατούμενος κάτω από τρομακτικές συνθήκες, για να αφηθεί ελεύθερος τον Απρίλιο του 1977 μετά από μία μεγάλη διεθνή καμπάνια. Μετά την απελευθέρωση του, ο Bergalli επιστρέφει εξόριστος στη Γερμανία μαζί με την οικογένεια του. Με την βοήθεια και πάλι του Ιδρύματος Alexander von Humboldt συνέχισε τις έρευνες του στο Κέντρο Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου της Κολωνίας μέχρι το 1979.

Το 1980, μετά την εκπόνηση και υποστήριξη της δεύτερης διδακτορικής του διατριβής (τίτλος: Κοινωνική επανένταξη μέσω της εφαρμογής ποινής;- με επιβλέποντα τον Enrique Gimbernat- στο Πανεπιστήμιο της Σαλαμάνκα, εγκαθίσταται ως καθηγητής στο Εγκληματολογικό Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης. Τότε δημοσιεύει μαζί με τους J. Bustos Ramírez και T. Miralles, το έργο «Εγκληματολογική Σκέψη. Μια κριτική ανάλυση⁵». Επίσης, εκδίδει μαζί με τον J. Bustos Ramírez το περιοδικό «Εξουσία και Έλεγχος. Ισπανο-λατινοαμερικάνικη περιοδική έκδοση των επιστημών για τον κοινωνικό έλεγχο⁶».

Από εκείνη τη στιγμή προωθεί στην Ισπανία, την Ευρώπη και την Λατινική Αμερική τις εργασίες κριτικών στοχαστών του ποινικού συστήματος όπως, είναι, μεταξύ άλλων, ο Alessandro Baratta, ο Jock Young, ο Massimo Pavarini, ο Dario Melossi, ο Louk Hulsman, ο Sebastian Scheerer, ο Raul Zaffaroni. Μαζί με αυτούς, συνέβαλε από το 1984 στη δημιουργία του Προγράμματος «Common Study Programme on Criminal Justice and Critical Criminology» στο οποίο συμμετείχαν πανεπιστήμια της Ισπανίας, της Ιταλίας,

⁵ *El pensamiento criminológico. Un análisis crítico*

⁶ *Poder y Control. Revista hispano-latinoamericana de disciplinas sobre el control social.*

της Ολλανδίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας, του Βελγίου και της Μεγάλης Βρετανίας.

Μεταξύ του 1993 και 1995 υπήρξε διευθυντής του Διεθνούς Ινστιτούτου Κοινωνιολογίας του Δικαίου του Οñati (Gipuzkoa-Χώρα των Βάσκων). Επιστρέφοντας στο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης συμμετέχει μαζί μας στη δημιουργία του Παρατηρητηρίου του Ποινικού Συστήματος και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Observatorio del Sistema Penal y los Derechos Humanos) και προεδρεύει της διεθνούς εκπροσώπησης του.

Ο Roberto Bergalli, με την προσωπική του αφιέρωση και τις πολυάριθμες δημοσιεύσεις του, υπήρξε δάσκαλος για πολλές γενιές φοιτητών και ερευνητών της Καταλωνίας, της Ισπανίας και της Λατινικής Αμερικής, που ενδιαφέρονταν για την κριτική σκέψη και την κοινωνιολογία του Δικαίου. Μάθαμε από αυτόν ότι δεν είναι δυνατόν να κατανοήσουμε το Δίκαιο χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη τις οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές μεταλλαγές των κοινωνιών μέσα στις οποίες το Δίκαιο ενεργεί ως τιμωρητική εξουσία · και όλα αυτά, χωρίς να λησμονούμε τον ρόλο του Δικαίου ως φορέα αναπαραγωγής της ηγεμονίας του Κεφαλαίου και όλων των ανισοτήτων που αυτή προκαλεί.

Η πνευματική ακτινοβολία του Bergalli, το έργο του, η ανεξάντλητη θέληση του, το ηθικό του παράδειγμα και η μέριμνα για δικαιοσύνη, διαμορφώνουν τους άξονες της δημιουργίας μιας αυθεντικής Σχολής σκέψης που έχει αποτελέσει μέρος της ζωής μας και η οποία προβάλλεται στις «δυο ψυχές του», την Λατινική Αμερική και την Ευρώπη. Και είναι αυτή η Σχολή σκέψης της οποίας την τροφοδότηση ελπίζουμε να μπορέσουμε να συνεχιστεί.